

Մանգրամի Էփեար

Մ Ի Ի Ն Ա Տ Ի Ի

ՈՒՄՈՒՐԸ ԲՕԼԻԹԻԳԸՅՅԵ ՎԵ ՄԵՎԱՏՏԸ ՍԱՅԻՐԵ

ՊԻՐԻՆՃԻ ՄԵՆԵ

1866 ՄԱՐՏ 4 ՃԻՒՄ

ՆԻՄԵՐՈ 6

Մանգրամի Էփեար հափթատա 5 եանի աճնէտէ 260 նիւսիւ վերիւիւ, սենէվի գրամէթի, բութա փարսար տախի իշնտէ օլարագ, 200 զէ՝ օլուպ, ալթը այլըղը 100 զէ՝ օլու- ճագ, վէ նիւսիւսի տախի 50 ար փարսայա սաթըլաճագ տըր :

Իւանաթըն պէհէր սաթըլը իշն, պի- ռինճի տէֆատա 5, իքինճի տէֆատա 2, վէ իւշիւնճիւ վէ սայիւր տէֆալարտա 1 էր զուրուշ այլընճագ տըր :

Մէքթուպ վէ սայիւրէ, իսթանպուլա Պաղլէ Գաթու- խարիճինտէ, գարաղօլանտէ իլէ ճամիի չէրիֆ արա ե- ռինտէ քեպլին Շապճը խանընտա, Կարապետ 3. Փանոս- եանըն 18 նիւսիւսի օտաարնա կէօնտէրիլէճէք տիւր :

ՀԱՎԱՏՈՒՄԱԹԸ ՏԱՆԻԼԻՅԵ

Մէքթուպ վալեա ազալըղը սուտուրու ա- զամտան սէմանէթու Մուսթաֆա իզզէթ է- ֆէնտի հազրէթլէրինէ :

— Պիղա մուլտասարըֆըրը Բօտոս գայի- մագամը սապըգ սաատէթլու Հասան պէյ էֆէնտի հազրէթլէրինէ :

— Ուրֆա գայիմագամըղը Ֆիլիպէ մուլտ- սարըրըֆը սապըգ սաատէթլու Հասան փաշա հազրէթլէրինէ :

— Սինօպ գայիմագամըղը Ուրֆա գայիմա- գամը սապըգ Թէվֆիգ փաշա հազրէթլէրինէ :

— Ճանիք մուլտասարըրըֆը, Հէրսէք մուլտասարըրըֆը սապըգ սաատէթլու Ճալիտ փաշայա թէվֆիկ պուլյուրուլուտուր :

— Ճանիք մուլտասարըրըֆը սապըգ տա- տէթլու Ջլյա պէյ էֆէնտի հազրէթլէրինէ տէօրթ պին զուրուշ մաաշ թախսիս պուլ- ռուլմուլուտուր :

— Ալէշէն չուպաթը Էֆրէնճինին երկիրմի ալթընճը կիւսիւ սալթանաթը սէնիյիէնին փարիս սէֆիրի քէպիրի պուլյուրուտան տէվլէթ- լու Սաֆիլէթ փաշա հազրէթլէրի, մախսու- սէն հուզուրու իմրէրաթօրլիյէ չըգարագ, պիր պուշուգ սաաթ գատար միւլապաթ իլլէմիշ օլուուղլարը, պու քէրրէ այլընան էվրաղը հալաաթիտէ միւլաալա օլուլուտուր :

Ճ. Հ.

— Ֆրանսա սէֆիրի թարաֆընտան իճրայէ կէտիկի միսիլու, տիւվէլի սու- յիլէ սէֆիրլէրինին տախի, Ֆազըլ Մուս- թաֆա քաշա հազրէթլէրինէ, վալեաթի միւհթէրէմէլէրի վէֆաթընտան տօլար, թաղիյիէթ քէսմինի իֆա իլլէտիլլէրի, վէ քաշայի միւշարիլէյ ճազրէթլէրի- նին, Մըսրա աղիմէթ իթմէք նիլէթլէ- ռինտէն սարֆը նագար իլէ, եաղընտա, Սալթանաթը սէնիյիէնին մէնֆատթը աղիմէսինի մուճիպ օլուճու պիր մէմու- ռիլլէթ տէր իւհտէ իտէճէկի Լէվանտա օգուլմուլուտուր :

Մէքթուպ վազէթա քաշայի միւշա- ռիլէյ ճազրէթլէրի հազրէթլուտա, մէմա- լիլէ մուհրուսէտէ պուլուտան էնիլյաթի վաթանըրլէր, վէ մէնֆատթըն շախ- սիյիէսին. իւրտմէթ իթմէք վիւքէլասըն- տան պիրիսի տիր տէմիշ տիր :

— Մէմէքէթլէյն մէսէլէսինին թէս- վիլէսի նիլէթլիլէ, վէ ազալարը տիւ- վէլի մուազգամտան օլմաթ իւզրէ, ֆա- ռիստէ պիր գօնֆէրանա թէշքիլէնէ գա- ռար վէրի միշ օլուուղլուտան, պու կիւն- լէրիտէ ազօր մէճլիս իտէճէլլէրի հափա- տիսաթմտան տըր :

Մէքթուպ գօնֆէրանսին թէյիսի, Ֆը- լանսա խարիճիլէ վէրիլի Մ. Տըուէն տը Լիւիս օլուպ, Տէվլէթի ալիլէ թարա- ֆընտան տախի, Տէվլէթի ալիլէ Էլլէսի Սաֆիլէթ քաշա վէքիպէթ իտէճէկի, վէ Փայիսա տհանտէսի, վէ 1838 սէնէսի շարթանտէսի տհանտմիւտ մուգայի օ- լարագ, եանի. Սալթանաթը սէնիյիէնին հուգուգուտա թօգուլուտուր սուրէթտէ պիր գարար էսըրի կէօրիլաիլիլէ թագ- տիրտէ, քաշայի միւշարիլէյ ճազրէթ- լէրինին, տէյիլ եալթըրը քրօթէսթօ իթ- մէսինէ, հաթթա, մէճլի ի տախի թէլըք իտէրէք տիշար չըգամաթնա տա իր թալի- մաթ կէօնտէրիլլիլէ, էվրաղը հափա- տիստէ օգուլմուլուտուր :

— Էրզրու մ քէօլլէրինտէն Հինճը նամ գարիլտէ պուլուրան եւնի կէլին կիւվէ- լիլին սաշիպ ճինայէթլէրինի պուլմագ նիլէթլիլէ, հիւրիւմէթ թարաֆընտան, վէ Լուսաւորչական վէ Հ. Թիւլէական Հայլարտան տախի, քէսմի վէ գայիլ քէս- մի ազալար պուլուլուտուր գու հարտէ, պիր գօմիսիթիլ թէշքիլ օլուլուտուր իտէտէ, հէ- նուղ էհլի ճինայէթլէր պուլուլուտամըլ տըր :

Գուլիլյէտէ տէրճ օլուլուտուր օլան պիր մէքթուպ, շու խուսուսու պէօլլէ- ճէ հիքթայէ իթտիլթուէն սօնրա, «սա- հիպ ճինայէթլէրին պուլուլուտամաթնա- սէպէպ, Լուսաւորչական Հայլարըն, մէգ- հէպ ֆարգը զըտիլլէթինի իճրա պիրլէ, գաթիլ արտմայրպ, իլլա գաթօլլէք արա- մագտա օլմալարը տըր » տէմիշ տիր :

Մէքթուպ մէքթուպու եազան, ֆա- իլթիլի Լուսաւորչականլարտան զեյա- տէ, մէգհէպ դայրէթիլ չէքէր, պիր միւ- թէասիլպ գաթօլլէք օլմալը տըր. զեյա, սէօլլէթիլիլ լազըրտը հիշ պիր քեամիլ վէ թէրպիլլէլ ատամ գալէմինէ եազըլմա- տըգտան պաշգա, իլմի մանթըգա տախի մուղայիլ տիր. չեւէթի գաթիլիլ պու- լաճագ օլան գօմիսիթիլն ազալարը, եա- լըրը Լուսաւորչականլարտան միւլլէքթեպ օլմայրպ, իլլա, Գաթօլլէրլէր վէ իսլամ- լար տախի պուլուլուտուր թագաթիլտէ, Լուսաւորչականլարըն, ճինայէթի Գա- թօլլէր իւզէրինէ եիւրլէթմէյէ չալըլմա- սընտան նէ՝ հասըլ օլուր. մէկէրէի, իս- նամ վէ Գաթօլլէք ազալար, տարը գաթիլ- լի պուլուլուլար վէ անլարլարտա, Լու- սաւորչականլարըն գօրգուսուլուտան զա- հիլէ չըգարաճմաթըլար մը. եօլսա մէգ- քիւր գօմիսիթիլտա պուլուլուտան իսլամ վէ Գաթօլլէք ազալար, պիրաթլէրինի սէյ- լէմէյէ սէրպէսթ տէյիլ մի ալիլլէր :

Պու մատտէ հազըրտա թարաֆըլը- գա կէօնտէրիլլիլ օլան պաղը մալիւ մաթը եարըն պէյան իտէրիլ :

— Էրզուրու մտան իլլի հաֆթա մու- գատտէ մալըլ օլուուղլու մուղ մէքթուպ- լարըն մաթլէրլինի, անճագ շիմի պէյան իտէպիլմէմիլ իշն, զաճմէթ չէքիպտէ եազան գաթլար իլլէ, օգուլաճագ տօսթ- լարտան մագուր տիլլէրիլ :

Երգըում, փետր. 6, 1866

• • • Միւլէլիֆ,

«Պու կիւնէրտէ պուրատա վուգուա կէլ-միշ օլան, վէ տիգգալթա շայան պուլունան պիր մուհաքէմէնին պէյանիյլէ, Կրանական ժողովուն նազարը տիգգալթընը տալէթ ի-տէրիմ»

«Մկրտիչ իսմինտէ Մուշու տէլիգանլը-նըն պիրիսի, տէօրթ սէնէտէն պէրու, Մուշ-տա ազգային երեսփոխան օլան Ստեփան ա-ղանըն գըզընա ալեագա իթմիշ օլտուղուն-տան, մէրգուլէյի բէտէրինտէն զէվէնիյէ իսթէր. վէ բէտէրի տախի ֆիլվազը էվէլէ-լէրի սէօզ վէրիբ կիպի պուլունուր իսէտէ, ֆէգաթ սօնրատան տէլիգանլընըն էթվար ու հարաքեթընտան հօյանմատըղընտան, գը-զընը քէնտուշէ վիրմէյէճէկին պէյան իտէր»

«Տէլիգանլընըն բէտէրի, վալիտէսի, վէ պիրդարթ քէնտիսի, հէր նէ գատար չալընըր-լար իսէտէ, գըզըն բէտէրինի պիր տիւրիւ իսթեթ իտէմէտիքլէրինտէն, պու տէֆա տէվէթլու էմին Մուլիսիս բաշա հաղըթլէրի Մուշու թէշրիֆլէրինտէն ճէսարէթ ալարագ, հիւքիւմէթ մարիֆէթլիյէ արզուլարընըն իճ-րասընա մուվաֆիթա օլմագլըղը գուրարլար, վէ տիւրտատէ օլան Մկրտիչ, գըզըն բէտէրի ալէյհինտէ, բաշայի միւշարիլէյհ հաղըթլէ-րինէ պիր գըթա արզուհալ թագտիմիյլէ, մէրգուլէյի իտտաա իտէր. վէ բաշայի միւ-շարիլէյհ հաղըթլէրի տախի գըզըն բէտէ-րինի հուգուրունա ճէլպ իլէ, սէպէպին սիւ-ալ իտէր, ճէվապըն ալըր, վէ նիհայէթ իւ-էմր, էկէր գըզը, մէրգուլէ տէլիգանլընըն հիւս-նի բիգասընյա իսթէր իսէ, քէնտուսինին տախի մուհանաաթ իտէմէյէճէկին պէյանտէն սօնրա, մէրգուլէյի պիր գաշ տէֆա հուգու-րունա ճէլպ իլէ, բէյ ու իսթէյինի սօրար, վէ գըզ տախի, քէնտիսինին մէրգուլէ ալ-մագ իսթէմէտիկին ռըզ ու իֆատէտէն պաշ-գա, բէտէրինին բէյինէ քէմալ մէրթէպէ բիայէթ իտէճէկին տախի իֆատէ իտէր»

«Պատէհու վալիյի միւշարիլէյհ հաղըթլէ-լէրի էրգըումա ալտէթ իթտիկինտէ, քէյ-ֆիլէթլի հալին իճապընա պազըլարագ, գըզ իսթէտիկի հալտէ տէլիգանլըյա վէրիմէսի-նէ սայ ու հիւմէթ իթմէսինի, Մուշ գայի-մագամը հաղըթլէրինէ իհալէ վէ թէնպիհ պուլունուր»

«Գայիմագամ պէյ հաղըթլէրի, կէրէք գըզը վէ կէրէք բէտէրինի իսթեթ իթմէք իսթէր իսէտէ, միւմէին օլմատըղընտան, քէնտի հալլէրինէ թէքք իտէր»

«Տէլիգանլը Երգըումա կէլէրէք, վալի բաշայա թէքթարէն իլթիքեա իտէր, վէ գը-զը իսթէր. վէ միւշարիլէյհ հաղըթլէրի տա-խի, գըզ իլէ բէտէրինին էրգըումա ճէլպ իլէ, առաջնորդ սրբապանըն հուգուրունտա թէֆթիշ վէ թէճէսսիւս օլունմալարընըն էմր իտէր, վէ մուհիպիննէ մէրգուլէ վէ մէրգու-մէ պուրայա կէլլըլէր. առաջնորդ սրբա-գան գըզը բէտէրինտէն ալըրարագ, քէնտի վէթլի օլան տէր Մկրտիչին խանէսինէ կէօն-տէրիբ, վէ կէրէք բէտէրի, վէ կէրէք տիւ-տատէսի թարաֆընտան եանընա հիշ պիր քիմաէ կիթմէմէսինի թէնպիհ իտէր»

«Իւշ նէֆէր քահանայ իլէ, իւշ նէֆէր

տախի թաղական խորհուրդ ազասը, մէրգուլէ քահանանըն իւշ տէօրթ տէֆա խանէսինէ կիտէրէք, մէրգուլէյի գանտըրմայա չալը-շըրլար, վէ «Իսթէմէմտէն» պաշգա հիշ պիր ճէվապ ալմաղլար»

Պաբէլ Եւրըն

— Միւլէթլիմիզ խանէտանընտան օ-լունպ, պիր վալըթտան պէրու տիվանը զապլթիյէ ազալըղընտա միւսթէխտամ պուլունան Յարութիւն էֆէնտի Եր-կանեան պու տէֆա վէֆաթ իթմիշ, վէ ճէնապէսի զէյնէթի ազիմէ իլէ գալար-լըլմիշ տըր»

Միւլէթլէֆանըն Երիւնէ միւլէթի-միպտէն պիր գալթըն թայեինի լաղըմ կէլ-տիկինտէն, պազըլարըն իթմէթլինէ կէօ-րէ, վէ կէշէն սէնէքի գարար իւզըն, Բաթլիքխանէ Օսմանլըճա սէր քեթիլիպի Գէորգ էֆէնտինին, վէ տիկէրլէրին զան-նընճա, միւլէթլէֆանըն մախտուրի Պօ-ղոս էֆէնտինին թայեին պուլունալաճաղը թէսալվուր թաթտէն պուլունմագտէ տիր»

1866, փետր. 17

• • • Միւլէլիֆ.

Հէր մէմէքէթին ատէթ ու ուսուլինի, վէ հալ ու հէյնէթլինի պիտիրմէմիզի տալթէթ իթմիշ իսթինիզ, Կէրչի պուրատա զաթընըզա պիտիրմէք բէք չօթ թօնաֆ ուսուլ ու ա-տէթլէր վար իսէտէ, ալըր պուրալը օլմա-տըղընտան, մալիւմաթը թամմէ վէ սահիհէ թահսի իթմէկէ միւհթաճ պուլունմագտա-լըմ. լաքին, չիմտիքի հալ, միւլէթլէ իշլէր-տէն պազը շէյլէր պիտիրմէ պիլիթիմ»

Մկրտիչ Եպիսկոպոս իլէ միւլէթլէ պէյին-տէ գուհուրա կէլէն միւնաղաալարտան պէ-րու, միւլէթլէ իւզէրինտէ էօյլէ պիր պիւրու-տէթ հասը օլմուշտուր քի, թարիֆ իտէմէմ. Դէօյլէքի, առաջնորդարանտա նէ ժողովք վար, նէ նիգամընտա պիր մէքթէպ վար, վէ նէտէ Սահմանադրութիւնուն իսմի ճիսմի. ա-լան քէնտինէ պիր շէյտիր կիտիյօր, հէր պիր շէյ Մկրտիչ Եպիսկոպոսուն էլինտէ, իսթէ-տիկի կիպի ալըպ, իսթէտիկի կիպի սաթ-մագտա, վէ միւլէթլէ պիր մէսէլէ գուհու-րինտէ, հէմէֆէնարլարընտան պիր գաշ քի-չի ճէլպիլլէ թէսիլլէ իթմէքտէտիր»

Օգուլան զանն իթմէսինքի, պէնիմ նի-լէթիմ, Մկրտիչ Եպիսկոպոսու ֆաալ իթմէք տիր, հաշա, իլլա, մագաէտիմ, հաղըգաթի հալի նազլ ու պէյան իլլէմէք տիր. Միւմա-մալիլէյհ Եպիսկոպոս, խալլիճէ մէսարիֆ իթ-մէքտէ օլունպ, պիրտէ եէնի գըյաֆէթ իհ-տաա իթմիշտիր. շէօյլէ քի, ալըզ գահվէ բէնկինտէ վէ տալլը, վէ պէլի վէ գօլ պաշա-րը բօթիքի օլտուղու հալտէ, Չէրքէս պի-չիմի պիր ճիւպլէ կիլինմէքտէ տիր»

Միւմալիլէյհ սրբազան, էթ քէսիմինին ճիւմա իրթէսի կիւնիւ, քէնտի տօթթլարըն-տան օն օն իքի նէֆէր գատար զաթլարա թէղքէրէլէր կէօնտէրէրէք, առաջնորդարա-նա ախշամ թամարնա տալթէթ իլլէմիշ, վէ տօգուզ օն քիչի գատար տա կէլմիշլէր տիր. էօյլէ պիր կիճէտէ եէմէք իշմէք, վէ չալ-

մագ չաղըրմագ, հէր եէրտէ ատէթ օլտու-ղունտան, վէ կէլէն միւսաֆիրլէրտէն պիրի-սի տախի իյի գըլարնէթ չալմագ պիտիկին-տէն, գաֆալար գըզըպ, վէ միտէլէր տօլ-տուգտան սօնրա, պիթթապի մուզիգա վէ նազմէ պաշլամըշտըր»

Գըլարնէթ չալանըն միւսաֆիրլէրտէն օլ-տուղուն պիտիրտիք իմտի, լաղըմ տըր քի, պէսթէ օգուլանըն տախի քիմ օլտուղուն պիտիրլէլիմ. եապանճը տէյիտիր, վէ սիզ տախի չախսէն տէյիլ իսէտէ, իսմէն բէք ալեա թանըրսընըզ. չիւնքի, չէնտ հաֆթա էվէլ, Մկրտիչ Եպիսկոպոսու սուրբար սը-րասընա կէշիւմէք իշին, սիզիտէ չէյթանլար տալիթէսինէ ինտիրէրէք. Մասիստէ պիր ու-ղուն մէքթուպ տէրճ իթտիրմիշ իտի. վէլ հասըլ ալըզ սէօյլէյէլիմ Գասպար Ասատուր-եան նամ զաթը շէօհթէթլուար քի, Մկրտիչ Եպիսկոպոսուն փոքրաւորուտուր. վէ պու կիւնէրտէ մէրգուլէ էվէնտիրմէք, վէ պա-տէհու բաբաա իթմէք նիլէթիլլէ, սըզը սը-գըյատա պիր գըզ արամագտա տըր. իշթէ մէր-գուլ տիրացու Գասպար տօթթուլունը, լէյլէյի մէզպուրէտէ, «Եար հէյ, մէտէ տ. . .» տէ-յէրէք չարգըլար վէ մանիլէր չաղըրարագ, մէճիթէ ճիւնպիւշ պաղըլլամագտա իքէն, միւսաֆիրլէրտէն պիրիսի տախի, արմօնիք չալմայա պաշլամըշ, վէ Եպիսկոպոսուն իքի նէֆէր սայիր կէնճ վէ կիւզլէ սէսլի փոքրա-ւորարը տախի, ուսթալարը օլան տիրացու Գասպարա հէմ—ահէնք օլտուղլարընտան, ճէմիլլէթ պիւլթիւն պիւլթիւն պաշգա պիր իշնագ քէսպ իթմիշ, վէ Մկրտիչ Եպիսկո-պոսուն նէշէսի գաթ պէ գաթ արթմըշտըր»

Նէ մուլթու պիլլէրէ քի, պէօյլէ պիր առաջնորդուլունը վարիքէն, խանէնտէ Գաս-պար կիպիտէ պիր տէրտէրէ մալիք օլմա-ղըլ . . .

Պիր միւլէթլէ առաջնորդարանընտա իճրա-յէ կէլմէքտէ օլան չու գիյաֆէթտէ, չալըլ վէ չարգը մանի թէքթիլ օլունպ, ֆագաթ գարնալալ կիւնլէրի օլտուղու հալտէ, պաշ-լըճա պիր շէյ էքսիք իքէն, սօնրատան օնուն տախի իլալէսիլլէ իքմալը գէվգ ու սէֆա օլունմուշտուր. Դէօյլէքի, եէտի սէ-քիզնէֆէր, գարը վէ էքքէք գըյաֆէթլի, վէ եիւզլէրի մուշինալը մասգարալար, քիմիսի գիլլէր իլէ օյնամագտա, քիմիսի տարպուզա չալմագտա, վէ քիմիսի տախի էնլայի մաս-գարալըլար իտէրէք, բէլիլլէնմէքտէ օլ-տուղլարը հալտէ, տօղրու գիյաֆէթ օտա-սընա կիրէլլէր, վէ սրբազան թարաֆընտան գապուլ իլէ, զիյատէսիյէ իզզ ու իքրամ կէօրտիւքլէրինտէն, գարշըսընտա խալլիճէ օյնալըպ քէրաղէլէնտիքտէն սօնրա, գուսուր գալանըն տախի ֆէրտասը կիւնիւ իճրա իյ-լէմէք իւզըն պըրագըպ կիտէրլէր»

Ֆէրտասը կիւն, Եպիսկոպոս ճէնապլէրի, քէնտի թագըմը վէ գաֆատարլարը պիրիք-տէ օլտուղու հալտէ, պաղշէյէ կիտէր, վէ մասպարալար տախի արգասընտան եէթիլի-լէր. վէ կիւնալիւզ օլունպ, սրբը սագլամագ կիւնէշ, հէր պիր բէգալէթի ալէմէ ֆաշ իյ-լէմէքտէ օլտուղու թագտիրտէ տախի, թըպ-գը կիճէքի կիպի, եէրյէր իշլէրլէր, տէրլէր կիւլէրլէր, չալարար չաղըրըրար, վէ օյնար-լար քէրագէլէնիլլէր, վէհասըլ բարեկեն-

գան շարժարձը քեանիւն իճրա իտէրլէնր Խլթէ միլլէթիմիլիոն Մըսըրտա օլան շանու շէրէֆի պայիս օլունու հալլէրի պունլարտըր ազ չօգ միլլէթ նամուսու թանրյան զաթլար, միլլէթ սայլրէտէն հիճապ իթմէքտէ տիրլէր. աճէպա, Մկրտիչ եպիսկոպոս թաւաֆընը չէքմէքտէ օլան զաթլար իլէ, պիւր կիւն վէ պիր սաաթ իշինտէ միւմայիլէյի ճէնէնէմտէն ճէնէնէթ կէօնտէրէն հազգա-նիյեթիշինաս քննիշիմիլ Ներսէս սրբազան ճէնասլլէրի, միւմայիլէյի պու հարէքէթլէրլին իշիթտիքտէ, իֆթիլսար իտիպ մէմ-նոնմու, եօսսա, ար ու հիճապ իտէրէք մահգուն ու միւքտէթլմի օլաճազլար տըր . . .

Միւլլէթի, պունլարը օգունուղունուղտա գանն իտէրիմ քի, կիւմիւլլէնտէ, չիլլինկիր էանաֆընըն մէքթէպտէ չալկըլար չալտըրըպ վէ իշիլլէր իշմէսինէ մազուր պունլարաճապ-սըն, զիրա ծնլարըն ճահիլ աստիլար օլտուգ-լարը չէօլլէ տուրսուն, Մըսըր կիպի պիր եէրտէ, եպիսկոպոս օստալընտա, վէ հուզու-րունտա պալօ վէ գարնալալ մասգարալըգ-լարը կէօրիլմէսինէ նիսպէթլէ, ծնլարըն թագսիրաթընըն բէք քիւշիլէճէյի աշի-քեարտըր. պիր եպիսկոպոս հուզուրունտա, եիւլլէրի սուրէթլի մասգարալալ մը օյնա-մազ, տօղրուսու իֆրաթ մէրթէպէ էսէֆ իտէճէք շէյ. քիմ պիրլի իտի ծնլարըն իշինտէ գարը վէ սայլրէ տախի պունլունմաղըն . . .

✱ ✱ ✱

Պիզ պու մէքթուպ իւզէրինէ հիշ պիր միւլթալաա պէյան իթմէյիպ, եաւրընը սրբազան Պատրիարք հայր հազ-րէթլէրի իլէ, կրօնական ժողովուն նա-զարը տիգգաթընը տալթէթ իտէրիք :

—Տիւնքի Լա թիւրքիտէ օգունու-ղունա կէօրէ, տէվէթլու ճէվտէթ բա-շա հազրէթլէրլինն թալէպի իւզրէ, միւրալայ Մէսուտ պէյ էֆէնտի, եազընտա Ատանայա կիտէրէք, օրատան Մէրսինէ գատար եաբըլմաը միւրատ օլունան պիր տէմիր եօլու զըմնընտա, լազըմ կէլէն խուսուսլարը մուայեէնէ վէ միւլթալաա իտէճէքմիշ :

—Վարագանըն 283 ինճի նիւսիւսին-տէ, չիլլինկիրլէր էանաֆընըն, կիւմիւլլէ-նէտէ, Դու իթ մարգարէ չէրէֆինէ պիր զէյնէթ իճրա իթտիքլէրլին, վէ եէյիպ իշտիքլէրլին պիլտիլտիլիմիլ սըրտաա, մէքթէպտէ չալկըլար չալկը չալմազտա իքէն, փարթապետլէրի զազէլ օգունու, վէ քահանալարը տախի տէմ թուլ մուշո տէմիշ իտիք. հալ պու քի սօնրատան օլ հալաաթիլլէրի պիզէ եազմըշ օլան զաթ, մէքթուր իքի խուսուսուն տախի սըրֆ եալան օլտուղունու, չէօլլէքի քահանա-լարը քէյֆիլլէք օլտուղունու, քիլ-սէտէն չըգար չըգմազ կիտիպ խտնէսին տէ եաթտըրըն, վէ փարթապետին տա-խի, մէքթուր բէգալթի մէքթէպտէն տէֆ իթմէյէ չօգ չալլըչպ, Փազաթ պաշա չըգամաղընը տախի պիլտիլմիշ, վէ մէքթուպունուն բօթթատան ալընա-

րազ պիր հիշէ իճրա իտիլմիշ օլմասը իհ-թիմալինի տախի, չիւրհէ իլլէմիշ տիր :

Մէրգուլ մօսթուլուն պու չիւր-հէսի բէք սահիհ տիր, չիւնքի մէքթուր իքի խուսուս, ասըլ մէքթուպտա եա-զըլ օլմայրպ, իլլա մէքթուպուն իշինտէ այրըճա պունունան պիր բուսուլաաա, վէ հէմտէ պաշգա եաղը իլէ եաղըմըշ իտի-լաքին, մէքթուպ գաբալը օլտուղուն-տան, հիշ պիր չիւրհէյէ զահիպ օլմա-մըշ իտիք. հալ պու քի չիմտի աշիքեար-անլալըշմազտա տըր քի, վէլէտիլլինսըն պիրիսի, եա քահանայ վէ վարթապետճէ, վէ եախօտ պիզճէ պիր զարաղընտան նա-չի, մէքթուր բուսուլալը պիր եօլ իլէ մէքթուպուն իլլին իտիլալ իլլէմիշ տիր : Պու օլմազ պիր շէյ տէյիլ տիր. լաքին, նաճըլ օլմուշտա բօթթալանէյէ վէրիլ-միշ օլան պիր մէքթուպու էլտէ իտէպիլ-միշ տիր. իլթէ պուրասը շայանը թէաճ-ճիւպ վէ թէէսսիլլէ տիր :

Հէր նէ հալ իտէ, պիզ պու պապտէ պիր տէսիսէյէ կէլէրէք, մէրգուլման քա-հանայ իլէ վարթապետին, քէնաի զամի-րիմիլլէր րազմէն, նամուսլարընա թօղուն-մուշ օլտուղունուղտան, մազուր տիլէ-մէյէ միւսարաթ իտէրիք :

Մէքթուպու եազան տօսթուլուն գ-պու սէհիլլայթ մօղըր թտուղտան սօն-րա, օրատա պունտան պէօլլէ, էօլլէ չի-լլինկիրլէր միլլինկիրլէր թարաֆընտան, ուլլունսուղուղլար զուհուրա կէլմէյէ-ճէկի իհթիմալին, մա մէմուլլէնիլէ պէ-յան իլլէմիշ տիր. չիւնքի, յունվարըն պիրիլնի կիւնիւ, էհալի մէքթէպէ թօր-լանտապ, մէքթէպին նիզամընա կիր-մէսի իւզէրլինէ մէշվէրէթլէր իթմիշէր, վէ տէօրթ նէֆէր զէվաթտան միւրէթ-թէպ պիրտէ հօգաբարձու թիւն թախ-սիս իլլէմիշէր տիր :

Մէքթուր հօգաբարձու թիւն ազալարը պիր քաշ կիւն սօնրա մէքթէպէ կիտէրէք, շալիրտանըն ահվալը հազրէթլին թէֆ-թիշ իլլէտիքլէրլինտէ, շալիրտանըն մէ-մուլլէրլինտէն զիյաաա շէյ թահիլ իթմիշ օլտուղարըն կէօրիւլլէր, բէք չօգ մէմ-նուն ու մէսրուր օլմուշլար, վէ մուալ-լիլլէրի պունունան էտիրլէրի Գասպար էֆէնտի Աստուրեանա քէնտի չիւքրա-նիյեթլէրլին իպրազ իլլէմիշէր տիր :

—Անթապ Հայրարըն չօգտան պէ-րու պիր վարթապետ իսթէմէքտէ օլտուգ-լարը մալիւմ տուր : Պու տէֆա Ատանա աուալնորդու գիր. Արիտալէս սրբազա-նըն զալլէթիլլէր, վէ սրբազան Պատրիարք հայր հազրէթլէրլինն թահսին ու թէն-սիլլ իլլէմիշէր, Մարտիրոս էֆէնտի Սինանանըն օրայա մուալլիլլէյէ կիթ-մէսինէ գարալ գըլըմըշ օլուպ, վէ եա-զընտա հօլճու օլաճազլարը տախի մէսմուլիլլէ օլմուշ տուր :

Ումարըզ քի Անթապ մէքթէպի ազ վազըլթտան պիլլի ք սէմէրէ կէօսթէր-մէյէ պաշալաճազ տըր :

— Պու կիւնլէրտէ, Պէյ օղլուտու, սէրհօշլու գ սէպէպիլլէ, Ագտէնիլլէր պիր պիրլէրիլլէ չօգ տէֆա գալլա չը-գարտըլարընտան, պիր գաշ ճան սու-գաթլըլը օլտուղու, վէ հաթթա կէչէն կիւնլէր, իքի Եունանը պիր պիրլինէ գուր-չուն չէքէր իքէն, գուրչունուն պիրիսի-նին, օրատան կէչմէքտէ օլան պիր զէ-վալը սապայա իսապէթ իտէրէք տիւ-չիւպ վէֆաթ իթտիլլի, վէ պունա մա-նէնտ նիլէ ֆէնալըգլար վուգուա կէլլի-կի, զազէթալարտա օգունմազտա իտէ-տէ, նատիրիլ էմալ շէյլէր օլմատըրըն-տան, չօգ տէֆա պէյանընտան սարֆը նազար իթմէքտէյի :

Լա թիւրքի պիր գաշ տէֆա տըր, պէյլէ ֆէնալըգլարը նազլ իլլէտիքտէն սօնրա, ասըլ սէպէպ սէրհօշլու գ օլտու-ղունտան պահա իլլէ, մէյսանէլլին կիւն-տէն կիւնէ չօղալմասըն մա թէէսսիլլէ պէյան իթտիլլիլլէ պէրապէր, էկէր է-հալլինն իսայր ու մէնֆաթ, վէ մէմէ-քէթլին րահաթը միւրատ օլունուր ի-սէ, մէքթուր մէյսանէլլին սայրսընըն էքսիլթիլլէսի էլլէմիլլէթլի զըմնտա, հիւքիւմէթլին նազարը տիգգաթընը տա-վէթ իլլէմէքտէ տիր :

Մէքթուր զազէթա, միւնիսիլլէթէ-նին տիգգաթսըլըլը հազընտա տախի, բէք չօգ տէֆա եազմազտա իտէտէ, չի-ֆայտէ քի, հէմ.ն հիշ պիր էսէրի կէօ-րիւլլէմէքտէ տիր :

ԻԼԱՆԸ ՐԷՍՄԻ

Օլունմազ նէվինտէն օլարազ էվրօթաաթէն կէլիպ թօհաֆճը տիւք քեանլէրլինտէ գուլթու-լար տէրունլէրլինտէ քիմի քիւլան, վէ քիմի ուղունմա ուղունմա պէյալ բարչա հալլինտէ սաթըլմազտա օլան վէնսանթ վէ ֆիրաօն եր-լանը իսիլլէրի թէսմիլլէ գըլընտան շէյլէրլին ճիւմէսի զէնլըլի օլուպ, իսթիլալ իսաթա վէ իսաթատէն սալիլ օլաւայաճաղլինտէն, հէօ-քիւմէթճէ մէնի ֆիրուլթիլլէ լեազըմ կէլէճէ-կի, Մէճլիսի թըպիլլէ գարարի իլլիզապիւնտէն պունունմազ իլլէ, մէմուրլէր թայինիլլէ պա-զը մահլլէրտէ պունունան ճիւզի միգտար շէյ թօլլաթտըրըլլէ, վէ լիւզում կէլլէպէրէ թէնպիլլէ գըլընմըշտըր. հէր քիմին տիւք-քեանընտա վէ կանընտա վէ արայի հուլուլ շէնրի մարտըն ծնունճու կիւնլինէ գատար կէ-թիլիպ Պապը զապիլլէյէ թէպիլ իթմէտիլի վէ պատէհու տիւք քեանընտա պունունտուղի հալտէ, էհալլէ սէմիլլէ էճա վէ էչեա սա-թանլարըն հազընտա իճրասը լեազըմ կէ-լին միւմազաթ գանուլլինն անլէրլին հազըն-տա տալիլ ալիլ իլլէ իճրա գըլընմազը-նա պիլնաէն, մալիւմ օլմազ իւզրէ իլանը քէյ-ֆիլլէթ իպլիտար գըլընտըր :

—Մանգուլմէյի Էֆքեար թանէ իւն 30 ար փարայա սաթըլմագտա օլուպ, վէ սէնէվի գըլմէթի իսէ 193 զուրուշ տիւ մէք օլաճաղընտան, երլըք եախօտ ալթըր ալլըղընը բէշինան էտա իտէրէք միւշթէրի եազըլան պազը զաթլար թարաֆըն տան, պէօյլէ բէշին ագճէ վիրէն միւշթէրի տահա զիյատէ ուճուզ օգուլաճագ հէրտէ, պիրազտա պահալը օգուլալարընը թէճվիզ գըլընմասը հագըրնտա, իզհարր թէաճճիւպ օլունտուղու, մէս մու իսիզ օլմու շտուր :

Մէրզուլման զաթլարըն շու տիզգաթլարընը հագըլը օլունտուղուն ասլա ինքեար իտէ մէ յիզ, Ֆէգաթ, սէպէպինի պէյան իյլէտիկիմիզտէ, քէնտիլէրին տախի իս քեաթ վէ մէմուռն օլաճաղլարըն մէ մու իտէրիզ :

Պիզ Մանգուլմէյի հաթթատա պէշ տէֆա վէրտիկիմիզ հայտէ, շիմտիքի իւրտտ վէ մէսարիֆինէ նագարէն, սէնէվի սինի իքի եիւզ զուրուշտան աշաղը իտալէ իթտիլէմէյէճէկիմիզի կէօրտիւկիւ միւզտէն, վէ թաշրաճա բօսթա բարաւըր արմամագ ուսուլինէ տախի տէվամ իթ մէք իսթէտիկիմիզտէն պաշգա, պէհէր նիւսիւսինի 33 էր փարայա սաթըլմագ օլաճաղ, երլըղընտա չօղ ֆարզ իտէճէկի, վէ պիր իքի փարա տահա զամմ իտիլէ մէյէճէկի տէրքեար օլուպ, վէ թանէ իւլէ ալմայա մէճպուր օլանլարըն տախի, ալէսսէ վիյէ օգուլմայա արզուքէշ օլունտուղլարը թագտիրտէ, եիւզ եա էլլի զուրուշու պիր տէֆատա վերմէյէ գուտրէթի օլմայան զաթլարտան միւրէքքէպ օլունտուղլարտա աշիքեար օլունտուղունտան, միւշթէրի պուլունան զաթլարըն ճիւղի պիր Ֆէտաքեարըլը վէ զայրէթլէրինէ իսթ ինտտէն, 30 ար փարայա սաթըլմագ սընը միւնտաիպ կէօրմիւշիւզ տիւր :

Վէ պունտունտա զաթլինաղար, պիր զիւմ էվվէրտէն պէրու արզու, նիյէթ, վէ զայրէթլիմիզ, միւլէթլիմիզտէ եէվմիւյէ չըգար պիր զաթլէթայա մուվաթֆաղ օլմամըզտան իպարէթ պուլունտուղու հայտէ, եազըլըլարընը օգուլմայա բաղպէթ իտէն զաթլար հիւմէթ վէ թէշ վիգաթըլա, համու օլուն, հաթթատա պէշէ գատար չըգարմագը սուհուլէթ վէ գուարէթինէ մուվաթֆաղ օլմու շուղ տուր : հայպուքի, պու ճիւմէ իլէ տախի արզու մուզ քեամիլէն իճրա օլունտուղ օլմայաճագ տըր, չիւնքի, եինէ հաթթատա պիր կիւն էքսիք չըգաճագ տըր, տիւ մէքտիլքի, պիր գաշ ալտան սօնրա, Մանգու մէյի Էֆքեարը հէր հայտէ հաթթատա ալթըր տէֆա չըգարմագ էմէլ վէ արզու սինտէ պուլունտուղուպը, վէ օլ վագըթ տախի միւշթէրիմիզ օլան զաթլարտան զիյատէ պիր շէյ թալէպ իթմէյէճէկի միւղտէն, արատըլարը հագըլանիլէթին,

քեամիլէն իճրայէ կէլիշ օլաճաղը պիր իշթիպահ տըր : Վէլ հասըլ, էլիմիզտէն կէլտիկի մէրթէպէ, հէր ճիհէթլէ օգուլալարընը մէմուռն իթմէթլէյէ չալըշ մագըլը, մէնվիի զամիրիմիզտէն պուլուն մագտա տըր :

—Տիւնքի ճէրիտէտէ տէլմ իտիլմիշ օլան շու աթլիտէքի պահա օգուլմայա շայան օլունտուղունտան, այնէն նագլ ու պէյան իտէրիզ :

ԷՃՆԷՊԻՑԻ

Լճաբաթա պալանան հաճէպիլէն պալանէ Էլլըրա Էթէն Բահրէր-Մըր :

«Լճաբա շէհրի պատիի նագարտա զայլէթ մամուր վէ ապատան, վէ քեաթֆէյի էհալիտ սահիպ սաման (զէնիլին) կէօրիւկիւ իստէ, պիր թարաֆ պուլունան պիր ատէմ, իմանը նագարա պագարագ, ինկիլիզլէրի զանի վէ ֆագըր իքիյէ թագսիւմ իտէր :

«Աղնիյա թագըլմընը իսթիթաթը մալիյէսի հատտ ու ատէտտէն աշգըն օլուպ, մուգիւմ օլունտուղլարը իստէլէր գըրալ սէրայընա մուզայեթստիւր :

«Պուրատա ասհաղըր բիւթպէնին իթիպարը ֆէվզ էլ ատէ օլուպ, էն աշաղը պիր բիւթպէնի հայիզ օլան պիր ատէմ, բիւթպէսի օլմայան պիր շախսա իլթիֆաթ իտէճէք օլսա, օ շախս սէվինճիլտէն աշաղընը պասաճագ եէր պուլաւայըպ, չըտըրմա տէրէճէսինէ կէլիւր :

«Էնգարը էրպաղըր բիւթիւպտէ պիր բիւթպէ օլանլար բէք զիյատէ մուհագարտըրլար : Զէնիլինիք տախի պիր բիւթպէ հիւք միւնտէ թուրուլուպ, մալտար օլան զէվաթէ քիւլիւք պիւլիւք բիւթպէ իթմէքտէ իտէլէրտէ, զատէկեանլըք էն պիրինճի սաթըլը, վէ ճիւմէսինէ թէգատտիւմ իտէր : Էլլէ գատէկեանտէն պիրիսի աղաճը գէնիլինէ օլսա, պուրատա էն պիւլիւք ատամանը սայարլար :

«Շիմտիյէ տէկին ինկիլթէրրա աղնիյաթը հագըրնտա Բուղնամէնիպտէ բէք չօղ շէյլէր կէօրիւկիւլէ, վէ ինկիլիզլէրին սէրլէթ ու սաման, վէ հիւսնի սըյթ ու շանլարընա տաթիր հիսագըրը մալիւմաթ վէրիլմիշ իտէտէ, հէման սընրֆըր աղնիյայէ զալէպիլէթ իւզըրէ պուլունան ֆուգարա թագըլմը հագըրնտա, պիր կիւնա սարահաթ կէօրիւկէմէտիլինտէն, վէ մուհիպլէրի խալի վագըթ տըր պուրատա պուլունտուղու ճիհէթլէ, Լճաբա իմանը միւլթէվաթթուն օլան էհալիսինին էթվար ու մէշվաթընա, վէ կիւրուհու ֆուգաւրանըն ահվալընա լալըղըլա իթթիլա քէսպ իյլէտիկիմիտէն, պու սըրատա պունուն պիր նէպզէ պէյանընա լիւղում կէօրիւկիւմ : Նէֆսի Լճաբատա թէտարիքի աղվաթր եէվմիլէտէ վարուրէթ չէքէն եիւզ էլլի պին գատար նուֆուս օլուպ, պունլարըն թախիլինա եէթմիշ պինի հէմ եէյէճէք շէյ, վէ հէմտէ հաթթատագ եէր տիւշիւկիւրլէր :

«Պու պիլարէլէր էլլէյի աշայէ միւհիւմ, վէ բուղ ու շէպ սոն ու պիր իլաճ պիր թագըլմ արամիլ ու իթամ, վէ սագաթ ու ալիլ տմէլմանտա քէսան օլուպ, Նիլէլէր թապլի

սապահ զիւգագ իւզէրլէրինտէ սիւրիւնիւպ կէզէրլէր, վէ թուլուի շէմտէ արթըգ պայղըն տիւշիւպ, ախլամա գատար պաղչէ ալալարընտա կիւնէյէ գարշը եաթարլար :

«Պուրատա տիլէնճիլիք գաթիէն վէ գալիէն մէմուռն օլունտուղունտան, պունլար էլ աշըպ տիլէնէմէյէրէք, աթ թուլարլար, վէ արապա գարուլարընը աշարլար, վէ քիպրիթ եագըլ էթէքինին պէրիքինին սիղարալարընը եագարլար :

«Պունլարա մախսուս իմարէթլէր վար իստէ, ճիւմէսինի իսթիյապէ քիֆայէթ իթմէտիկիլինտէն, ախլամ իսթիւ էրքէն կիւտէն տիւտիւլիւ չալըպ իշէրի կիրէր, վէ վէրիլէն էթմէք իլէ չօրպայը եէյիպ, վէ օթ միւնտէր իւզէրլէրէն եաթըպ, սապահլարըն գալգարագ իր էօրմէք, վէ հասըր եարմագ կիւպիր գաշ սաաթ խըտմէթ իթտիքտէն սօնրա, էօյլէ վագթի թաշրա չըգար :

«Էլլէրլի պու իմարէթլէր պիր թագըլմ պիքէս վէ պիլպայլէրին իգամէթլէրինէ, վէ իալէ վէ իտարէլէրինէ մախսուս օլարագ, ֆայիտէտէն խալի տէյիլ իսէլէրտէ, պախշ իթտիկի մագարաթ տահա զիյատէ տիր :

«Չիւնքի պու իմարէթլէր սէպէպիլլէր էլի աշաղը իշ թուլման պաղը թէնպէլլէր հաղըր եէյիպ հաթթայը իթիյաթ իյլէտիքլէրինտէն, մէտարը թէայիւշ օլուր պիր իշէ թէշէպիւս իթմէմէքտէ, վէ քէմալը ֆագը ու զիլլէթլէ սիւրիւնիւպ կէզմէքտէ տիրլէր :

«Պու պիլարէլէր սէֆահէթին նիհայէթ տէրէճէսինտէ պուլունտուղլարընը, վէ քիւլիւք քիւլիւք չօնուղլարը հալըն ալագ պաշը գապագ կէզտիքլէրինի կէօրիւնճէ, ատամըն եիւրէկի բարչա բալչա օլույօր :

«Պէօյլէ ֆագըր ու գարուրէթին տէրէճէյի զայէսինէ վարմալարընա պաշընա սէպէպ օլան շէյ, իյշ ու իշրէթէ քէմալը իպթիլալարը տըր քի, էն պէկէնմէտիկին պիր ֆագըր, քէօր քիւթիւք սէրօշ կէզմէքտէտիր :

Պալլըն էլլէճէ Էթէ

ԻԼԱՆ

ԻԲԷՔ ԹՈՂՈՒՄՈՒ

Խարբուլթուն Շիքօ նամ գարիյէսի մահսուլու օլուպ, կէշէն սէնէ Պրուսա վէ կէյլէ թարաֆլարընտա թէճիւպէսի օլունտուշ, վէ շէհատէթիւմէլէր իլլէ իյիլինի վէ սաղլըղը թատիլը գըլըն մըշ օլան իրէք պէօճէյի թօհումու, պու տէֆա իսթանպուլու Զիւմպիլիւ խանընտա, եօգարը գաթտա 33 նիւմէրօլու օլատա սաթըլմագտա տըր :

Մէղքիւր թօհումուման չօղու պու սէնէ տախի կէյլէլիլէրէ վէ Պրուսալըլարա սաթըլմըշ, վէ աղ պիր շէյ գալմըշ օլունտուղունտան, ուլղուն Ֆիլիպ իլէ տախի վէրլէճէյի իլան օլունտուր :

ՍԱՀԻՊ ՂԱԶԷԹԱ

ԿԱՐԱՊԵՏ Յ. ՓԱՆՈՍԱՆ

ԼԷՎԱՆԹ ՀԵՐԱԼՏԸՆ ԹԱՊԻՍԱՆԷՍԻՑԻ :
ԳԵԹ-ՈՂՈՒՄՈՒ ՏՈՂՈՒ ԵՈՒՏԱ, ՏՈԹՈՒՐԱՑ ԱՊՏՈՒԼԱՑ
ՊԵՐԱՏԵՐԻՆԷ ԳԱՐԵՐՈՒՄ ՆՈՒՄԵՐՈ 549 :